

(המשך מעמוד 43)

בפעם הראשונה הציע נציג רישמי של אש"ף הסדר ישראלי-פלסטיני, שיביא להקמת מדינה פלסטינית בשטחים הכבושים. רק מעטים ידעו כי מאמרו אזה אושר מראש, עיניו ערפאת, וכי היוזמה באה מצידו.

בעיקבות הפירסום נקשר הקשר הראשון בין אש"ף ובין מחנה השלום הציוני בישראל. מאמרי נפגש עם אחד ועדין שהתעבה והתחזק בשטח פלסטיני. ושהוביל בשיא המצור של בירות לפגישה בין ערפאת ובין ישראלי. עם אחר האיש שעימו קשר המאמרי את הקשר הראשון. ככמה מושבים של המועצה הלאומית היה פלסטינית החלפתו של ערפאת, שהקימו בהדרגה פגיומים לבניין החדש.

ביוני 1974 התכנס המושב ה-12 של המועצה בקאהיר, והחליט על הקמת "שילטון העם הלאומי, העצמאי והלוחם בכל חלק של שטח פלסטין שיצוהר". כעבור שלוש שנים, במושב ה-13 של המועצה שהתקיים במארס 1977, אף הוא בקאהיר, נאמרו דברים מפורשים יותר: להמשיך במאבק עד להקמת "מדינת הלאומית העצמאית של העם הפלסטיני על אדמתו החופשית" כשהכוונה ברורה היא לשטחים הכבושים מאז 1967.

פעם זה שלל לחלוטין את רוח ה"אמנה" שקבעה כי הארץ אינה ניתנת לחלוקה. "מדינה לאומית" אינה מתיישבת עם הפיסמה של "מדינה המקורית לא-עדתית ככל הארץ". החל עידן חדש.

כדי לגשר על פני התהום, ולמונע פילוג בין ההנהגה ובין הקיצונים, אנשי "הסירוב" נאמרו כי זהו רק שלב לקראת הגשמת המטרה הסופית. אך הכל הבינו כי זוהי שטות: מדינה פלסטינית בחלק מן הארץ אינה יכולה לקום למעשה אלא בהסכמת ישראל, ובמיסגרת של הסכם חוזה שלום עימה.

כדי לאפשר זאת, שונתה העמדה שקבעה כי "המאבק המזוין הוא הדרך היחידה" לפעולה פלסטינית. החלט על כינון דרישה עם "הכוחות הדמוקרטיים המתקדמים בישראל" השוללים את הציונות, אך למעשה קם דרישה עם גוף בעל עמדה ציונית רשמית ומוצהרת — החוזה הישראלי למונע שלום ישראלי-פלסטיני. באותה שעה נירסה אש"ף ליצור קשרים עם ארצות-הברית — אך כל נסיונותיו הושבו ריקם.

כל זה היה מלווה בהרבה הצהרות קיצור ניות ודרושמעיות, שנועדו להקהות את העד קק. אך הקההכיוון היה ברור: ערפאת רחף את התנועה קדימה, לפי שיטתו.

צעד אחרי צעד

ה חל בפתו 1977 הצליח יאסר ערפאת להעביר במוסד דות תנועתו שורה של החלטות, שהחישו את התהליך לקראת הקמת מדינה פלסטינית בגדה וברצועה. בי תיקוה לרכוש את לב הישראלים והאמריקאים לרעיון זה. באחד באוקטובר 1977 פירסמו ממשלות ארצות-הברית וברית-המועצות הודעה משותפת, שנועדה לסלול את הדרך לחידוש ועידת-ז'נבה למען שלום ישראלי-ערבי, בהשתתפות אש"ף בצורה זו או אחרת, הצהרה זו דיברה על "פיתרון הבעיה הפלסטינית, וביכלל זה הבטחת הזכויות הלגיטימיות של העם הפלסטיני... הכרה הדדית של עקרונות הריבונות, השלמות הטריטוריאלית והעצמאות של המדינות... אמצעים להבטחת הביטחון של הגבולות בין ישראל המדינות הערביות השכנות..."

הצהרה החרידה את ממשלת-ישראל, ומשה דיין, שר החוץ, לא ממשלת-הברית החדשה, מיהר לוחשיטון. הוא שיכנע את ממשלת הנשיא ג'ימי קארטר לבטל למעשה את ההודעה.

אך מוסדות אש"ף פירסמו החלטה רשמית, שקיבחה אותה בכרכה. היתה זאת הפעם הראשונה שאש"ף הכיר באופן רשמי במוסמך שדיבר במפורש על קיום ישראל וביטחונה.

יומנו של אנוור אל-סאדאת, שנועדה בין השאר למונע את ההליכה לוועידת ז'נבה, שינתה את המפה. בנובמבר 1978, אחרי השגת ההסכמים של קמפ-דייוויד, התכנסה בבגדאד ועידת-פיסגה של ראשי מדינות-ערב. בוועידה זו שלטה קואליציה של סעודיה ואש"ף, התקבלה בה החלטה שגינתה את מצריים על כינון השלום הנפרד. אך היא קיבלה לה החלטה מפורשת בכות, "שלום צודק ובר-קימא במיורח התיכון". שיתבסס על הקמתה של מדינה פלסטינית. במיסמך שהתקבל פה אחד, שאושר על-ידי אש"ף, הוזכרו בפירוש הגבולות שקדמו למילחמת ששת-הימים.

כך, בדרך עקיפה אך רשמית, והכיר אש"ף בקיום ישראל בגבולות אלה.

בפברואר 1981 נשא הנשיא ליאוניד ברז'נייב נאום חגיגי בוועידה ה-26 של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית. הוא כלל בו קריאה לשלום במיורח התיכון. שיתבסס על שלושה עקרונות: "סיום הכיבוש של כל השטחים הערביים שנכבשו ב-1967", "הבטחת הזכויות שאי-נרניתות-לעירעור של העם הערבי הפלסטיני עד כדי כינון מדינה משלו, ועד ביכלל". והבטחת הביטחון הריבונות של כל מדינות האזור, וביכלל זה ישראל. " כעבור חודשיים, באפריל 1981, כונס בדמשק מושב המועצה הלאומית הפלסטינית, וקיבל את הצהרת ברז'נייב

פה אחד. היה זה רוב יותר גדול מכפי שהיה דרוש לשנייה האחרונה הפלסטינית, על פי סעיף 33 של האמנה עצמה (שני שלישים של חברי המועצה הלאומית). החלטה זו ביטלה, למעשה, את רוב סעיפי האמנה.

בסוף 1981 פירסם יורש-העצר הסעודי, האמיר פאהד — שעלה במרוצת תשמ"ב לכס המלוכה — תוכנית-שלום. היה זה סוד גלוי כי התוכנית היתה, בעצם, תוכנית-ערפאת. היא נוסחה על פי הוראתו של ערפאת על-ידי אחד מיועציו, האלד אל-חסן, המקשר בין אש"ף ובין כוויית וסעודיה. תוכנית זו כרכה אף היא ביחד את הקמתה של מדינה פלסטינית ואת ההכרה בישראל, אך מבלי להזכיר את שם המדינה במפורש.

סביב תוכנית זו התלקח מאבק, שהטיל אור על בעיותיו של ערפאת. אף כי היה ידוע לכל כי הוא עצמו יום אותה, ואף שהוא בירך אותה רשמית אחרי שפורסמה, החלה בצמרת אש"ף פעולה חריפה נגדה, בהדרגת הסוררים, ג'צרה חזית רחבה נגד התוכנית.

כאשר כונסה ועידת-הפיסגה של השליטים הערביים בעיר המארוקאית פאס, לא התייצב אש"ף לימינה. הוועידה נדחתה מבדי לקבל החלטות, שעות מעטות אחרי שנפתחה.

סאדאת פלסטיני?

אם היה ערפאת מוכן להכיר בכות-הקיום של ישראל ולחזור לשלום כדי להביא להקמת מדינה פלסטינית בגדה וברצועה, מדוע לא הכריז על כך בפשטות. בצורה חד-משמעית, גלויה ובולטת, תחת להסתפק בהצהרות עקיפות ובכסטים דיפלומטיים?

שבוי פלסטיני ליד צידון מובל למעצר

מדוע לא חיקה את מעשהו של אנוור אל-סאדאת, או אף הקדים אותו, ביצירת אירוע בינלאומי דרמאטי?

מדוע לא פנה במישרין אל דעת-הקהל הישראלית, כדי לרכוש את ליבה לרעיון זה, ולהפריך את חששותיו? שאלות אלה נשאלו בשנים האחרונות פעמים אין-ספור, לא רק על-ידי ישראלים, אלא גם על-ידי אירופים ואמריקאים.

דוברים פלסטיניים גילגים להשיב על כך שההכרה בישראל היא הקלף האחרון והיחיד שנותר בידי הפלסטינים, אחרי שכל מולדתם נלקחה מהם. אם יורקו אותו על השולחן, ללא כל תמורה, מה יישאר להם למישחק המכריע ליד שולחן המשאומתן?

אל פלסטינים הצביע על ההבדל המהותי בין מצבו של אל-סאדאת ומצבו של ערפאת. אל-סאדאת עמד בראש מדינה כימטטיקטורית, יציבה ומנובשת, הוא יכול היה לכפות את החלטותיו על עמו, בכל זאת לא פתח ביוזמה ולא בא לירושלים, אלא אחרי שקיבל מפי בנין, במיפגש סודי של משה דיין עם שליח מצרי, הבטחה מחייבת כי ישראל מוכנה להחזיר לו את כל סיני. עד המילימטר האחרון.

ואילו ערפאת לא זו בלבד שאינו יכול לכפות את החלטותיו על עמו בכות, אלא שהוא חייב לשכנע מייזוני פלסטינים, הפוזורים במרחב, ואילו בנין והבטחה זו מראש שהוא לא ינהל עימו שום משאומתן, גם אם אש"ף יאמץ לעצמו מצע של שדום.

אך מעבר לנימוקים הגיוניים אלה, מנע המצב האובייקטיבי של העם הפלסטיני בעד ערפאת מלעשות מעשה דרמאטי כזה.

לאש"ף כמה בהדרגה מיני-מדינה בדרום-לבנון, שבה יכול היה לפעול בחרות יחסית, אולם למעשה היתה מיני-מדינה זו נתונה לכיבוש סורי. ביגלל כושר-התימרון של ערפאת, ששמר על קשרים הדוקים עם סעודיה, לא יכול היה נשיא סוריה להכתיב את הקו שלו לאש"ף — אך היתה לו בפועל מעין זכות-וטו. היה זה כימעט בלתי-

אפשרי לערפאת לעשות מעשה דרמאטי, שהסורים התנגדו לו בחריפות.

גם המצב בתוך אש"ף, שבו התרוצצו קבוצות שונות שמילאו את שליחותן של מדינות ערביות זרות, מנע מעשה מרחיק-לכת כזה, אם מתוך כוונה, אם ביגלל אופיו הפשרני — ערפאת יכול היה להתקדם רק צעד אחרי צעד. מראשית תשמ"ב והלאה התקדד ענניו ה"מילחמה באופק הדרומי של אש"ף. היתה זה סוד גלוי כי אריאל שרון זומם לפתוח במלחמת-השמד נגד "התשתית של המחבלים" בלבנון. ערפאת, שראה זאת היטב, הבין שעליו להחיש את צעדיו, כדי לקדם את פני הרעה.

הצב והמוק

התפקיד המוקד על איש שהתבלט במשך שש שנים כראש מחנה-השלום באש"ף, ד"ר עיצאם סרטאוי לא היה רק חלוץ המגעים עם מחנה-השלום הציוני, מאז קיץ 1976, אלא גם ביטא בצורה חד-משמעית את התוכנית שלום ישראל-פלסטיני. הוא פעל בשם ערפאת ורבים מראשי אש"ף, אך בעוד שאלה נשארו בערפל, פרץ סרטאוי קדימה וסיכן מדי יום את חייו. הוא עמד בראש רשימת המועמדים-להירצח, שהוכנה על-ידי הקבוצה הטרוויסטית של אברינדאל כדי למנוע כל התקדמות לקראת שלום. סעיף המאמרי, שפתח במגעים עם הישראלים, נרצח בכדורי הרוצחים בינואר 1978, שבועות מעטים אחרי שהוא וסרטאוי השתתפו בלונדון בסמינר לדיון בשלום הישראלי-פלסטיני, לצד מישלחת ישראלית.

מאז ינואר 1982 הכין סרטאוי, באישורו של ערפאת, יוזמת-שלום גדולה, היא היתה צריכה להגיע לשיאה ב"פירסום הצהרת-שלום מפורטת ומפורשת של סרטאוי, בשם אש"ף, שתספק את האמריקאים. בתגובה על כך היתה ממשלת ארצות-הברית צריכה להודיע על פתיחת הידברות בינה ובין אש"ף, כשהמטרה היא הקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל.

הדברים הוכנו בסודיות רבה, לפי הוראת הנשיא אל-חביבי בורגיבה, נסע ראש ממשלת תוניסיה, מחמוד אל-מזאלי, לווינגטון, כדי להשיג מראש את הסכמת האמריקאים למהלך זה. כמה ממשלות אירופיות היו בסוד העניין, לבסוף נקבע תאריך להשמעת הצהרתו ההיסטורית של סרטאוי: היום השני, ה-14 ביוני, 1982, יודערדבר השו כי נערך עתה מירוח נואש בין צעדי-השלום של אש"ף ובין תוכנית המילחמה של אריאל שרון, שמטרתה העיקרית היתה כדיוק זאת: למנוע יוזמה של אש"ף שתוכנן לבדוק את סיפוח הגדה והרצועה ליש"ר, ולא הביא להסדר פלסטיני-אמריקאי.

היה זה מירוח בין צב ובין סנק. הפסק ניצח, ב"ט ביוני, שמדנה ימים לפני התחלת היוזמה של אש"ף, עבר הסנק את הגבול ליד מפודה.

כבלים מוחצים

איזו הצליח שרון להבריח את ראשי אש"ף לסוריה, כפי שקיווה, או להרגם במכה אחת, היה מחניק את יוזמת-השלום של אש"ף ומכשיר את הקרקע לסיפוח הגדה והרצועה, אך נוצר מצב שונה לגמרי. במשך יותר מחודשיים ישב ערפאת ב"ביירות המעורבת הצמודה, במרכז תשומת-הלב העולמית, ובאופן פארדוקסלי, בשעה שמס"ב כיבו התמוצצו הפגזים והפצצות, היה חופשי ועצמאי יותר מכפי שהיה אייפעם, לבל אורך דרכו הארוכה.

היו לכך כמה סיבות: ראשית, הלחץ הסורי על אש"ף נשבר לחלוטין, מבחינה מעשית ומוסרית כאחת. היה זה דווקא אריאל שרון שניפץ את הכבלים הסוריים, שכבלו את ידי אש"ף. כי הסורים ערקו משה-הקרוב, וחחמו על הפסקת-ראש נפרדת עם אריאל שרון, שהכריז כי הסכם זה אינו חל על "המחבלים". שרידי הצבא הסורי שנשארו בכיירות קיבלו על עצמם את המרות הקרבית של אש"ף.

שנית, בעוד שיוקרתו של ערפאת הרקיעה שחקים, צנחה יוקרתו של כל מדינות ערב אל תחת לאפס. מכיוון שאף מדינה ערבית לא נקפה אצבע כדי לעזור לפלסטינים בשעתם הקשה ביותר, הן יכלו רק לעורר בוז, אף מנהיג פלסטיני לא רצה עוד להיחשב כסוכנה של מדינה ערבית כלשהי, ואילו ערפאת, שנשאר בכיירות ושהתחלק באומץ-לב בגורל אנשיו, לא היה צריך עוד לחשוש מפני חשדות והשמצות, ראשיהם של אירגוני הסירוב, כמו ריג'י חבש ואחמד ג'בריל, שנשארו אף הם בכיירות, קיבלו ללא-עירעור את מרותו לגבי הפניו, שליטיה, גם הוטו הסובייטי התנדף, בשנים האחרונות מילאה ברית-המועצות תפקיד מפקפק ביותר לגבי הבעייה הפלסטינית. בעוד שבהצהרות רישמיות היא דגלה באופן עיקבי בפיתרון-שלום סביר, שהתבסס בנאומו של ברז'נייב, הרי למעשה, בתוך אש"ף עצמו, ובעולם הערבי ביכלל, היא תמכה ביסודות הקיצוניים ביותר של חזית-הסירוב. בני חסותה במרחב היו מעמר קדאפי ותאסט אל-יאסד, אייבי השלום ופטרונאי הטרווי, ובתוך אש"ף אנשים כמו פארוק קדומי ומאגד אבר-שאר, כאשר נהרג זה האחרון, פירסם הארכי-טרוויסט, אברינדאל, רוצחו של המאמרי, האיש שנתן את ההוראה להתנקשות בחייו של השגריר שלמה ארגוב, הספד לזיכרו, שבו התברר כי